

טבת התשע"ז

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

משה במדין

לפרשת שמות (על פי שיעורים של הרב יאיר קהאן והרב משה ליכטנשטיין)

4. שמואל א' י"ד, כ"ד:
"ויואל שאול את העם לאמור ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב"
5. נדרים סה ע"א:
"אמר לו במדין נדרת לך והתר נדרך במדין, דכתיב ויואל משה, אין אלה אלא שבועה, דכתיב ויבא אתו באלה"
6. מכילתא יתרו:
"ר' אלעזר המודעי אומר, בארץ נכריה (נכר י-ה). אמר משה, הואיל וכל העולם עובדי עבודה זרה, אני אעבוד למי שאמר והיה העולם. שבשעה שאמר משה ליתרו, תן לי צפורה בתך לאשה, אמר לו יתרו, קבל עליך דבר זה שאומר לך ואני נותנה לך לאשה, אמר לו מהו, אמר לו בן שיהיה לך תחלה יהיה לעבודה זרה, מכאן ואילך לשם שמים, וקבל עליו. אמר לו השבע לי, וישבע לו, שני ויואל משה. אין אלה אלא לשון שבועה ויואל שאול את העם לאמר... לפיכך הקדים המלאך להרוג את משה, מיד ותקח צפורה צר ותכרות את ערלת בנה וגו' וירף וגו' "
7. שמות י"ח, ג' ד':
"ואת שני בניה אשר שם האחד גרשום כי אמר גר הייתי בארץ נכריה: ושם האחד אליעזר כי א-להי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה"
8. שמות ג', א' ו':
"ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר ויבוא אל הר הא-להים חורבה: וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל: ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה: וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו א-להים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני: ויאמר אל תקרב הלום של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא: ויאמר אנכי א-להי אביך א-להי אברהם א-להי יצחק וא-להי יעקב"

1. שמות ב', ט"ו-כ"א:
וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲה אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה, וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת-מֹשֶׁה; וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲה, וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ-מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל-הַבְּאֵר. טו וַלְכֹהֵן מִדְיָן, שִׁבְעַ בָּנוֹת; וַתְּבַאֲנָה וַתְּדַלְּנָה, וַתִּמְלְאֲנָה אֶת-הַרְהָטִים, לְהִשְׁקוֹת, צֹאן אֲבִיהֶן. יז וַיָּבֹאוּ הָרְעִים, וַיִּגְרְשׁוּם; וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיּוֹשְׁעֵן, וַיִּשְׁק אֶת-צֹאנָם. יח וַתְּבַאֲנָה, אֶל-רְעוּאֵל אָבִיהֶן; וַיֹּאמְרוּ, מִדּוּעַ מִהֲרַתָּן בָּא הַיּוֹם. יט וַתֹּאמְרֵן--אִישׁ מִצְרִי, הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרְעִים; וְגַם-דָּלָה דָּלָה לָנוּ, וַיִּשְׁק אֶת-הַצֹּאן. כ וַיֹּאמְרוּ אֶל-בְּנֹתָיו, וַאֲיוֹ; לָמָּה זֶה עָזַבְתָּן אֶת-הָאִישׁ, קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם. כא וַיּוֹאֵל מֹשֶׁה, לְשִׁבְתָּן אֶת-הָאִישׁ; וַיִּתֵּן אֶת-צִפּוֹרָה בְּתוֹ, לְמֹשֶׁה. כב וַתֵּלֶד בֶּן, וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ גֵּרְשֹׁם: כִּי אָמַר--גֵּר הֵיטִי, בְּאֶרֶץ נְכָרִיָּה.
2. הרב משה ליכטנשטיין:
משה יצווה בסנה להניח בצד את דאגותיו הקיומיות האישיות, ולצלול לתוך מהלך היסטורי, תוך התמסרות וחוסר-אנוכיות אין-קץ, מתוך אמונה ביכולת האדם לשנות את המצב הקשה שבו הוא מוצא את עצמו. הקב"ה קורא אליו לפעול כדי להושיע את העם המשועבד, אף אם העם חסר-יכולת להלחם נגד משעבדו. כל מטרת הסנה הבווער היא להוציא את המנהיג-הנביא מתוך קיומו המתבודד ולהחזירו למערך ההיסטורי-הלאומי. ממרומי הר האלוהים, נדרש האדם לרדת למעמקי הסנה, וכשם שאלוהי אברהם, יצחק ויעקב רואה לנכון להסיר את שכניתו, כביכול, מכסא כבודו להציל את עמו, כיוון ששמע את צעקתם וידע את מכאובם, כך שומה על עבדו הבשר-ודם לנהוג בהתאם.
3. אבן עזרא שמות ב', כ"ב:
"ואשר כתוב בדברי הימים דמשה אל תאמין. וכלל אומר לך, כל ספר שלא כתבוהו נביאים או חכמים מפי הקבלה אין לסמוך עליו, ואף כי יש בו דברים שמכחישים הדעת הנכונה"

9. שמות ב', כ"ב: "ויקרא את שמו גרשום כי אמר גר הייתי בארץ נכריה"
10. שמות ד', כ"ד-כ"ו: "ויהי בדרך במלון ויפגשו ה' ויבקש המיתו: ותקח צפורה צר ותכרות את ערלת בנה ותגע לרגליו ותאמר כי חתן דמים אתה לי: וירף ממנו אז אמרה חתן דמים למולות"
11. תרגום המיוחס ליהונתן (כתר יהונתן): "ויהי בדרך בבית המלון ויפגוש בו מלאך של ה' ויבקש להרגו מן בעבור גרשום בנו שלא היה מהול על ענין יתרו חמיו שלא נתן [עזב] למולו אך אליעזר היה מהול בתנאי שהתנו ביניהם"
12. במדבר ג', א'-ב': "ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני: ואלה שמות בני אהרן הבכור נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר"
13. רש"י שם: "ואלה תולדות אהרן ומשה - ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו"
14. דברי הימים א' כ"ג, י"ד: "ומשה איש הא-להים בניו יקראו על שבט לוי"
15. שופטים י"ח, ל': "ויקימו להם בני דן את הפסל ויהונתן בן גרשם בן מ/נ/שה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ"
16. בבא בתרא קט ע"ב: "וכי בן מנשה הוא? והלא בן משה הוא, דכתיב בני משה גרשם ואליעזר, אלא מתוך שעשה מעשה מנשה - תלאו הכתוב במנשה"
17. שופטים י"ז, י"א: "ויואל הלוי לשבת את האיש"
18. דברה"י כ"ג, ט"ו-י"ז: "בני משה גרשום ואליעזר: בני גרשום שבואל הראש: ויהיו בני אליעזר רחביה הראש ולא היה לאליעזר בנים אחרים ובני רחביה רבו למעלה"
19. גמרא (ברכות ז.): "ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא לטובה, אפילו על תנאי, לא חזר בו. מנא לן (מהיכן לנו)? ממשה רבינו, שנאמר הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום' אף על גב (למרות) דבעא (שביקש) משה רחמי עלה דמלתא (על הדבר) ובטלה, אפילו הכי (למרות זאת) אוקמה (העמיד את הדבר) בזרעיה, שנאמר בני משה גרשום ואליעזר. ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה וגו'. ותני רב יוסף למעלה מששים רבוא, אתיא רביה
- רביה, כתיב הכא רבו למעלה, וכתיב התם ובני ישראל פרו וישרצו וירבו"
20. בבא בתרא קי ע"א: "ושבואל בן גרשם בן מ(נ)שה נגיד על האוצרות - וכי שבואל שמו והלא יהונתן שמו, אמר רבי יוחנן ששב לא-ל בכל לבו"
21. הרב יאיר קהאן: ששים השנים בחייו של משה החסרים במקרא, היו תקופה חשוכה של ניתוק מבני ישראל, בלי תקווה לחזור. ניסינו לתמוך בהצעה זו על ידי קריאה רגישה של מספר פסוקים, בנוסף לדברי חז"ל המופיעים במדרשים שונים. אם כנים הדברים, אולי זו הסיבה שאין תיעוד של שנים אלו במקרא. מן העבר השני, לאור תזה זו אנו עומדים נפעמים מהיכולת של משה להפוך את כיוון חייו בגיל שמונים באופן חד ומוחלט אחרי החזון של הסנה. יכולת זו מעידה על גדלותו הנפשית והרוחנית של משה רבנו, אב כל הנביאים.